

Mit csinál a kulturális menedzser?

Szerdahelyi Zoltán az Ifjúsági Ház új igazgatója

Az úgy volt, mondhatnánk bizonyos gyerekkönyvek modorában, hogy volt egyszer egy magyar-történelem szakos egyetemista, aki a tanulás mellett még mindenféle dolgokat szeretett csinálni. Jazz-klubokat a kollégiumokban, „anti-diszkókat” a JATE-klubban, Olvasókört az Ifjúsági Házban. Mindennek sokan örültek, s néhányan nem. Mert mindez akkoriban volt, amikor némely éber kultúraelhárítók (fel)vigyázták, mi történik az olyan veszélyes terepeken, mint a zene, a könyv, a film világa és a többi. De nem mese ez, hanem valóság. Tény, hogy Szerdahelyi Zoltán dolgozott már a szegedi Ifjúsági Házban, amelynek most megpályázta és megkapta az igazgatói posztját, de akkor persze még nem volt doktor („summa cum laude”), „csak” egy frissen végzett tanár, aki mindenféle politikailag gyanús elemeket hívott a városba és ezzel minden bizonnyal „ideológiailag bomlasztott”. Most itt veszekszik velem, azt akarja, hogy egy szót se írjak a múltakról, volt, ami volt, az az érdekes, ami lesz. Amúgy mostanáig a Tudományos Minőség Bizottság ösztöndíjasa volt az MTA Irodalomtudományi Intézetében, kutatási területe a hetvenes évek hazai prózairodalma, ezen belül is elsősorban Hajnóczy Péter művészetét; óraadó a tanárképző főiskola irodalom tanszékén. Se ezt a foglalkozását, se az irodalomkutatást nem szeretné földadni most, hogy igazgató lett abban az intézményben, amelyet egyszer kénytelen volt elhagyni...

– Miért megy manapság népművelőnek, aki irodalomkutató és tanár?

– Először is nem népművelőnek mentem. Ez a szó az én értelmezésem szerint azt jelenti, hogy feltételezzük, adott a szegény, primitív, elmaradott nép, amelyet egyféle ideológia jegyében valaki, akit népművelőnek neveznek, „kiművel”. Én egy szakmunka elvégzésére vállalkoztam, s ha meg kell nevezni, legszívesebben kulturális menedzsernek mondom ezt a szakmát. Bár nem vagyok álmodozó típus, hiszek abban, hogy manapság szükségük van az embereknek sokféle kulturális szolgáltatásra, s abban is, hogy meg lehet teremteni a legszélesebb választékot. Azért pályáztam meg az igazgatói állást, mert szeretném megvalósítani idevágó régi és új elképzeléseimet. Örülök, hogy sokan ugyanezt várják tőlem, egyszersmind tisztában vagyok a felelősséggel is; remélem, hogy a város egyik legnagyobb közművelődési intézményében nemcsak gazdag kínálatot, hanem a kulturáliság-léggörét is sikerül munkatársaimmal megteremtünk.

– Mitől ilyen optimista, amikor másról se hallani, mint a közművelődés válságáról, az emberek érdektelenségéről, a kultúrapótlékok elszaporodásáról, a pénzhiányról?

– Az a tapasztalatom, hogy éppen a társadalmi feszültségek halmozódásakor, a megélhetésért folytatott hajszában megnő az emberek igénye a kulturális értékekre. Ez az egyetlen terep, ahol feltöltődhetnek és értelmes cselekvésekhez kaphatnak mozdító erőt. Úgy látom, sokaknak elegendő van már a szennyirodalomból, a giccsből, a pornóból és a többi pótlékból, lefutóban van ez a hullám, amit korábbi tiltások reakciójaként is fölfoghatunk. Ugyanakkor az is biztos, hogy a közművelődésben nem lehet a régi módon dolgozni. A mostani gazdasági viszonyok között nem lehet azt csinálni, hogy ülök a telefon mellett és úgy mond megszervezek egy műsort, mert az állam adott rá pénzt; aztán ha elfogyott a kapott pénz, akkor csak ülök... A jelenlegi viszonyok között először is meg kell tudnom, kinek mi az igénye, a sokakét és a kevesekét is ismernem kell; aztán meg kell szerezni a pénzt, ha a költségvetés

kifúj, akkor szponzoroktól; majd megszervezni a megfelelő kínálatot, gondoskodni a reklámról, és a kínált kulturális „áru” eladásának összes egyéb feltételéről. Menedzserként, kell viselkednem. Éppen az most a vonzó ebben a munkában, hogy lehet önállóan és felelősséggel csinálni.

– Az intézmény a neve szerint a fiatalok kulturálódási helye. Mit jelent ez a működés tekintetében?

– Nem szeretném, ha a ház közönsége csupán a koruk szerint fiatalokból kerülne ki. A gazdag kínálatból minden korosztály választhat, mindenki, aki nyitott, érdeklődő, aki fiatalnak érzi magát. Mindazonáltal a gyerekkorúaknak is sok mindent tervezek; az iskolákkal mielőbb fölveszem a kapcsolatot, mert azonosok az érdekeink abban, hogy az iskolások minél több időt tölthessenek kulturált körülmények között. Emellett az is célok, hogy az egyetemisták, a főiskolások se menjenek el Szegedről minden hét végén, mert unalmasnak találják a városot.

SÜLYÖK ERZSÉBET

Egyházzenei sorozat

Mozart grandiózus c-moll miséjét hallhattuk 14-én este a rókus templomban az egyházzenei estek megnyitó hangversenyén.

A helyszín felemelő, az ötlet – egyházzenei sorozat – gyönyörű. A pompásan helyreállított szép templomban kényelmesen elfért a zenekar és a kórus, talán csak a szólisták szorongtak kicsit, az ő helyüket kellene a további alkalomkor jobban megtalálni.

Az akusztika kiváló. Persze, hogy van viészhang, de ha csak ennyi, ez nem zavar, inkább szükséges: elsimít, megszépít és áhítatot teremt.

A hangversenyt ismertetés előzte meg. Horst Gehann, az est darmstadti karmestervendége minden belemagyarázás és szépelgés nélkül óriási tárgyismerettel beszélt Mozartól és művéről. Előadása kicsit hosszúnak tűnt, de ne feledjük, kétszer hangzott el, hiszen Gehann úr

szavait Gyüdi Sándor kapásból – kitűnően – magyarra fordította.

Apropó, Gyüdi Sándor. A darmstadti Bach kórus szépen, kulturáltan énekelt ugyan, de a kórushangzás igazi biztonságát a Canticum kamarakórus jelenléte teremtette meg. Az apró zavarok ellenére – ezek elsősorban a polifon tételeket, különösen az Osanna kettős kórusát árnyékolta be – mégis a kartételek emelkedtek ki az előadásból. Gehann kicsit talán gőcsösen, de rendkívül határozottan vezette együttesét, a kórusrészeket fejből dirigálta, a szólistáknak inkább a korrekt kísérésre szorított.

Vitatkozni kell a szereposztással. Szél Bernadett jól képzett énekesnő, de a grandiózus mű grandiózus előadást kíván, elsősorban a szoprán szólistától. Hatalmas F-dúr áriája az Et incarnatus est a befejezetlen

remekmű sugárzó középpontja lehet. Szél Bernadett-től egyelőre csak korrekt kadenciákat hallottunk. Ezzel együtt kétség se férhet az énekesnő tudásához és tehetségéhez, kívánjuk, nőjön föl mihamarabb az ehhez hasonló nagy feladatokhoz.

Jó lenne Matkócsik Évát többször hallani, öröm volt konstatálni, hogy Busa Tamás az oratóriumhoz is így közel tud férközni, s kíváncsiak lennénk, mit tud Csányi László, ha nagyobb feladatot kap.

A Szegedi Szimfonikus Zenekar imponáló biztonsággal játszott, ne tagadjuk azonban, hogy a nemes viészhang egy-két kürt-gíkserzt és a hegedűk pontatlan tizenhatodmeneteit nemegyszer jótékony báronyköpenye alá rejtette.

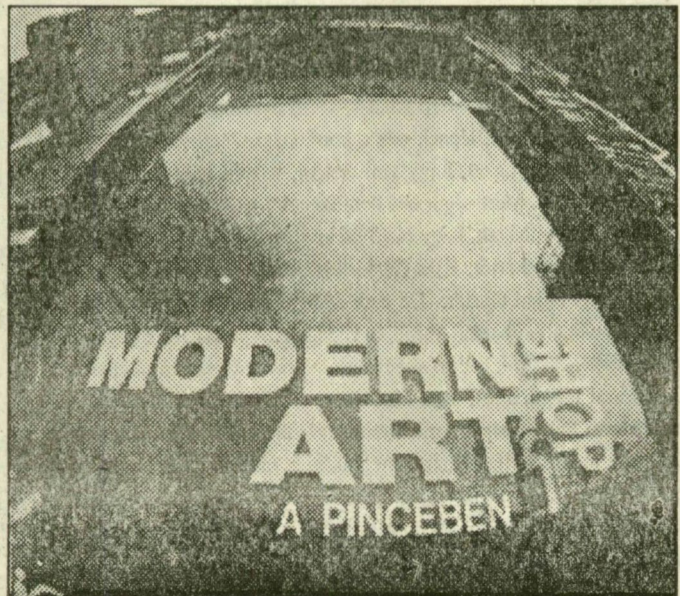
Mindent összevéve, szép koncert, nemes ügy, kíváncsian és szeretettel várjuk a folytatást.

PÁL TAMÁS

Fénykeresőben

Dömötör Mihály fotótárlatáról

uralkodik. Néhány ablakán át ugyan kiláthatunk a távlatos, szabad égre, de nem ez a jellemző. Sokkal inkább az, hogy itt e motívumok valahogy nem működnek normálisan. Nincs bennük üveg, sérültek, befalazottak vagy

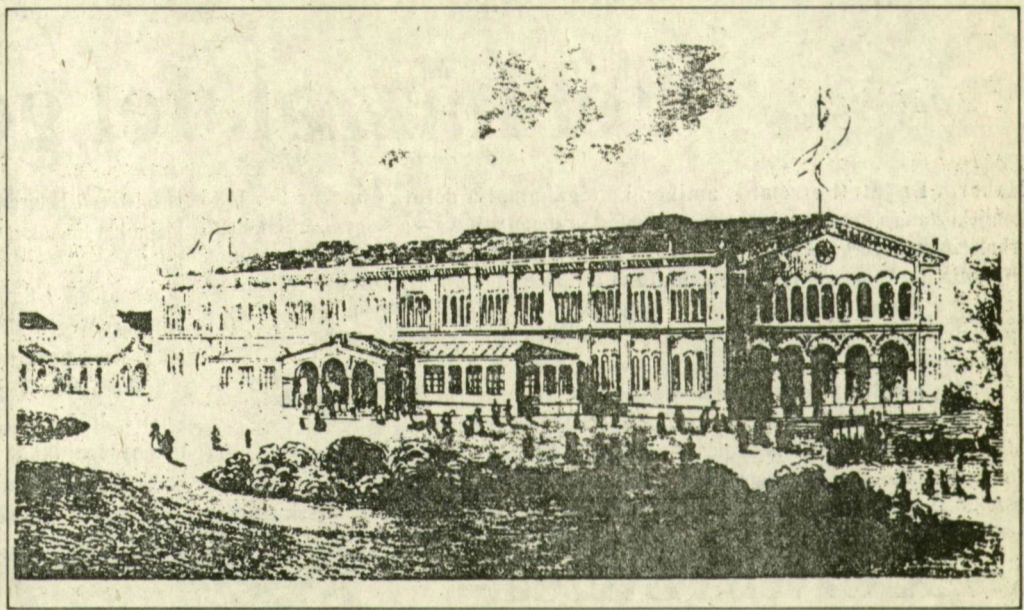
Franz Kafka szerint „Azért fényképezünk, hogy elménkben kiűzzük a dolgokat”. Dömötör Mihály fotóművész szemlátomást másképp van ezzel. Ő pont azért dolgozik, hogy figyeljük, befogadjuk és értelmezzük a valóság látványait. Rádásul egyszerű, de hatásos módszert javasol nézőinek. Fekete-fehér és színes képeivel szinte azt mondja: ne legyünk mindenevők, ne legyünk telhetetlenek. Koncentráljunk. Mint ahogy ő is csak az Ablakok világra irányítja tekintetünket mostani bemutatóján (Horváth M. u. Képtár, szept. 13-okt. 6-ig).

Hogy miért éppen az ablakokra esett az alkotó választása? Személyes, szubjektív motívumait nem ismerem. Tudom azonban, hogy az ablak az épület, a lakás legérzékenyebb, leghumánusabb része. Olyan, mint az emberi szem. Nemcsak lehatárol, hanem egyúttal a külvilághoz kapcsol bennünket. Nem véletlen, hogy a középkortól kezdve a festők legtöbbször az ablakok elé állították figuráikat. Nem pedig az ajtók elé. Mert az ember mindig is gyűlölte a bezártságot, az elszigeteltséget és sötétséget. Fényre volt szüksége, egyre több fényre. Hogy szinkronba kerüljön önmagával és szűkebb, tágabb környezetével is. Az ablak ilyenformán átmeneti, szintetikus, már-már szimbolikus forma. Így jóformán mindent ki lehet vele fejezni: akár csak az emberi figurákkal.

Ha ezt veszem alapul, akkor a tárlat címadása némiképp szerénynek, tárgyilagosságnak tűnik. Igaz, megannyi ablakfajta tekint ránk a képekről, ám Dömötör kameráját mégsem a szociológiai vizsgálódás vezérli. Inkább a fénykeresés.

Persze ne vegyük túlságosan konkrétan a fogalom értelmét. Már csak azért se, mert a fény sokarcú tünemény. És átfedést mutat a szépség szférájával. Ahogyan a fotókban is lépten-nyomon megjelennek az efféle képződmények. Van úgy, hogy egy magányos, ódon templom méltóságos formaritmusai előtt kell megállnunk, máshol meg az eleven és művirágok különös kontrasztja fog meg bennünket. Egészében azonban azt látjuk: a szűcség képzete roppant relatív. Néha egy-egy vityailló ablaka több melegséget áraszt, mint a modern épületeké. Van bennük ugyanis valami alázat, egyediség. Akárcsak a szelíd és bölcs öregemberek tekintetében.

Dömötör Mihály művei között mégsem a kellemesség, a szépség szelleme

Széchenyi közlekedéspolitikája

2. „Száz vasutat, ezeret!”

A magyar vasútügy gr. Széchenyi István nélkül el sem képzelhető. A sínpálya és a lokomotív, ez a vasút lényege, ezekért lelkesedett Széchenyi. Stephenson találmányának valósággal szerelmese lett, mert tudta, hogy a vasút milyen mértékben segíti elő ama törekvését, amelyet így fogalmazott meg: *Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita* (Magyarországon kívül nincs élet, ha van, nem est ita).

A 19. század elején nálunk nem a centrális államhatalom kezelte az utakat, hanem a vármegyék. A vármegyéket pedig út- és vasútjavító működésükben provinciális, sokszor lokális (egyéni) érdekek vezették. Ekkor rázta fel Széchenyi letargiájából az országot. Számos küzdelem és harc nyomán megszületnek a próbavasutak, majd a Pest és Szolnok közötti rendszeres járat.

Széchenyinek sziszifusz munkát kellett kifejtenie, hogy az Országgyűlés elfogadja a hídi vámfizetés elvét és a vasútépítési tervét, de 1836-ban csak megszületett az első vasúti törvény.

A közlekedés fejlesztésének és a vasútnak jelentőségét széles körben terjesztette el Széchenyi 1830-tól megjelenő munkáiban, amelyekben kifejtette reformgondolatát. A vasutat és előnyeit angliai utazása során, személyes tapasztalataiból merítette. Naplójában lelkesedéssel számol be a Manchester–Liverpool vasúton szerzett benyomásairól: „Megrendítő látvány, ha szorosan mellettünk száguld el egy vonat, ördögi erővel ragad mindent magával.”

Széchenyinek a közlekedésről vallott nézeteiben is világosan tükröződtek a korszak haladó szellemű, az országhatáron kívülre is tekintő, művelt értelmiséginek nézetei. Közlekedési reformjainak középpontjában kezdetben nem a vasút, hanem a vízi közlekedés szerepelt, egyfelől azért, mert közéleti szereplésének kezdetén a vasútnak jelentősége még előtte sem állhatott világosan, hiszen térhódításuk csak a harmincas évek után következett be Európá-szerte, másfelől mert a hajózás terén kínálkozott gyorsabb siker.

Széchenyi a Világ, Hítel és Stádium című munkáiban több helyen is érinti a vasutakat, s a Stádiumban már mint a legelőkeltebb közlekedési eszközt említi, amikor arról beszél, hogy olyan beruházásokkal, mint „...gőzkocsik alá szükséges vasutak, tökéletes vízcicsatornák, s ilyenek által a közlekedési kellemelemeltnének”. Itt már ő is felveti a közalap gondolatát, amelyhez vezető egyik utat a nemesség adómentességének megszüntetésében látja.

Közben megszületett az első vasúttörvény, a pozsony–nagyszombati lovasút, az első magyar gőzüzemű vasút és a reformkor más vasútépítései. Az első

magyar gőzüzemű vasút szintén jelentős feladatot adott nemcsak Széchenyieknek, hanem a másik tábornak is. A különböző vonalak kiépítési terve sokszor fennakadást jelentett a két tábor között. A vasútépítkezések közel tízéves vajúdása alatt több terv is felvetődött. A Szegedet is érintett nagyváradi–fiumei vasútvonalnak nagy életképességet gondoltak, többek között Kossuth Lajos is. Ez a vonal vezetett a tengerhez. Ebben a kérdésben Kossuth és Széchenyi ellentétbe került. Számos más vasútvonal kiépítése is felmerült ebben az időben.

Széchenyi 1846-ban elfogadta a kormány megbízását a közlekedési ügyek fennállítására a Helytartótanácsban belül szervezett Közlekedési Bizottmány vezetésére. Így ő irányította az addig szervezetlen vasútépítkezéseket, az egységes közlekedési programnak megfelelően. A programot Kovács Lajos bányamérnök, Széchenyi hűséges munkatársa dolgozta ki. Ebben a nagy munkában részt vett Saska Károly, Csányi Dániel memőkök, valamint Burján János és Clark Ádám. Ez a mű a korszak legrendesebb és legmagasabb színvonalú közlekedéspolitikai eszmeifutata, amely Budapestről, mint a magyar ipar és kereskedelem központjából induló hálózati tervével nagy hatást gyakorolt a magyar közlekedési hálózat későbbi kialakulására. Széchenyi maga írta meg az ajánlást „Felséges Hazához” címmel.

A javaslatot az egész magyar közvélemény általánosan elismerte. Magas színvonalú biztosította sikerét az 1848. évi Országgyűlésben is, ahol Széchenyi most már az első felelős magyar kormány minisztere Szalay László által kidolgozott törvényjavaslat formájában terjesztette elő. Az állam ettől kezdve vette kézbe a vasútépítkezést. Az Országgyűlés a pest–fiumei vasútvonal megépítésének elsőbbséget adott, és nyolcmillió forint hitelt szavazott meg. A törvényben kifejtett nagyvonalú vasúthálózati terv megvalósítására az akkori körülmények között azonban nem kerülhetett sor. A szabadságharc gyászos leverése a magyar vasútgy fejlődésének sajnos egészen más irányt szabott. Az ország területén megépült vasútvonalak hossza a szabadságharc idejéig 242,5 km-t tett ki.

Az abszolutizmus korában az osztrák centralizáló törekvések határozták meg a magyar vasutak jövőjét is, majd visszatértek a magánvasúti rendszerekhez. Széchenyi közlekedéspolitikája csak később válhatott vasútgyűnk alapjául, igazából Baross Gábor minisztersége alatt.

BÁTYAI JENŐ

rácsosak. Mint a börtöncelláké. Ugyanakkor az ablakok mellett alkalmanként beszédes tárgyak, majd falfirkák jelennek meg, s velük együtt még inkább fanyarrá, elszomorítóvá válik a kép. Hajrá, magyarok – olvashatjuk az egyik helyen, miközben keresztpratók feszülnek a szomszédos ablakon. Miként a modern művészet üzleti palotájára is fel kell nézünk, noha az a felirat szerint éppen a pincében található. Ezen az ösvényen az alkotó vizsgálódása voltaképpen egyféle társadalmi igazságkeresésbe torkollik. Az eredmény pedig komor és paradox. A művész mintegy azt kérdi tőlünk: honfitársak, hogy lehet az, hogy mi még egyáltalán értünk és látunk valamit. Elvégre a tárgyak, az ablakok nem hazudnak.

Az alkotó sem esik ebbe a hibába. Annál inkább, mivel igazában csak a múltban és a távoli kozmoszban találja meg az elevenebb, reménytelibb fényeket. Nála a törött üvegek fénytörésében szikrázik fel a vakító, csillagszerű sugárzás, nem is szólvá a romos görög templom hasonlóság szimbolikus motívumáról. Egyébként éppen e töredezett üveglátomások kínálják a legjelentősebb esztétikai teljesítményeket. Nem elég, hogy a művész kontrasztos megfelelést talál a geometrikus anyagszerűség és a légies felhőritmusok között, ám mindezt egy-egy ütközési gyújtóponttal is felvillanyozza.

De van itt más is, ami ugyancsak felvillanyozza a látogatót. Aki hosszú idő óta úgy szokta meg, hogy a képeknek a falakon a helyük. Ahogy az ablakok is rendszerint az épületek oldalfalaiba vannak beépítve. Így mindkét esetben jobbra csak horizontálisan, oldalra kell figyelniük. Nos, Dömötör Mihály rendezése felrúgta e hagyományt. Az ő ablakainak ugyanis a padlón és a mennyezeten is ott a helyük. Ezzel pedig látáskultúránk renyheségét forszírozza. Hogy lusták, felszínesek, egysíkúak vagyunk. És igaz van. Hisz Franz Kafka is azt vallotta: „Minél inkább tökéletesedik a képtechnika, annál jobban gyengül a szemünk”. Ez a tartalmas, igényes és ötletes tárlat mindenesetre ellenanyagot kínál e veszélyes árral szemben.

SZUROMI PÁL